

หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา

Sufficiency Economy Philosophy for School Administrators

สุนทร โคตรบรรเทา¹ วิวัฒน์ ตู้งำนงค์² สาริตา เจนเข้³

บทคัดย่อ

เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาที่พัฒนาขึ้นจากพระปรีชาสามารถในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 ระหว่างปี พ.ศ. 2517-2542 และได้นำไปประยุกต์ใช้ต่อมาตลอดจนสิ้นรัชกาลของพระองค์ และพระองค์ยังได้ทรงพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้นำไปเผยแพร่เป็นการปฏิบัติของทุกภาคส่วนและประชาชนทั่วไป พระองค์ทรงมีพระราชประสงค์ให้พสกนิกรชาวไทยมีความเป็นอยู่ที่ดี มีพอกินพอใช้ในสังคม และพึ่งตนเองได้โดยยึดหลักการพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจ

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวคิดและหลักการปฏิบัติในการดำรงชีวิตและการจัดการตนเองให้มีพออยู่ พอกิน และพึ่งตนเองได้ในทางเศรษฐกิจ หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมีองค์ประกอบหลักคือความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันที่ดี และมีสององค์ประกอบรอง คือ เงื่อนไขความรู้ ได้แก่ ความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวัง และเงื่อนไขความรู้อื่น ได้แก่ ความซื่อสัตย์สุจริต ความขยันหมั่นเพียร ความอดทน การแบ่งปัน และการใช้สติปัญญา

ทฤษฎีใหม่เป็นการประยุกต์หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการเกษตรสำหรับชาวไร่ชาวนา โดยแบ่งพื้นที่ของตน เช่น 4 ส่วนในหลักส่วนร้อยละ 30:30:30:10 ซึ่งร้อยละ 30 แรกสำหรับขุดสระให้เป็นแหล่งน้ำสำหรับบริโภคและการเกษตร ร้อยละ 30 ที่สองเพื่อปลูกข้าวสำหรับการบริโภคในครัวเรือนอย่างพอเพียงตลอดปี ร้อยละ 30 ที่สามเพื่อปลูกป่า “สามอย่างได้ประโยชน์สี่อย่าง” คือ ปลูกไวกิน ปลูกไว้ใช้ ปลูกไว้อยู่อาศัย และปลูกไว้ได้ร่มเงาและความร่มรื่น และร้อยละ 10 สุดท้ายเพื่อปลูกที่อยู่อาศัยและโรงเรือนสำหรับเลี้ยงสัตว์ และปลูกพืชผักสวนครัวและไม้ดอกไม้ประดับเพื่อความสวยงามและร่วมเย็น

หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและทฤษฎีใหม่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการบริหารและหารจัดการศึกษาในสถานศึกษา โดยผู้บริหารสถานศึกษาสามารถนำไปใช้ในการจัดการและดำเนินในภารกิจ โครงการ และกิจกรรมทางการศึกษาของผู้บริหารเอง ของครู และของบุคลากรทางการศึกษาอื่นๆ และของนักเรียน ในด้านการบริหารวิชาการ งานบุคคล งานงบประมาณ และงานการบริหารทั่วไป โดยเฉพาะในพันธกิจของผู้บริหารสถานศึกษา คือ การนำหลักสูตรสถานศึกษาและการจัดการเรียนการสอน การพัฒนาผู้เรียน และการพัฒนาบุคลากรทางการศึกษา

คำสำคัญ: ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ทฤษฎีใหม่ การประยุกต์ใช้ในสถานศึกษา

Abstract

Sufficiency Economy is the philosophy developed from the sagacity and ability of His Majesty King Bhumibol, Rama IX, during B.E. 2517-2542 (1974-1999 A.D.), and was given his royal permission to disseminate for all sectors and general public at large. His Majesty had the main purpose Thai people with socially sufficient well-being and self-sufficiency, based on self-reliance.

Sufficiency Economy is the philosophy, SEP, is defined as the concept and practical principle for making living and self-management in such a way to live sufficiently, to eat sufficiently and to have economically self-sufficiency. The principle of Sufficiency Economy Philosophy consists of three main components, namely moderateness, reasonability, and sound immunization subordinate complaints, namely knowledge condition, including well-roundedness, carefulness, and cautiousness, and virtue condition, including integrity, industriousness, patience, sharing and consciousness.

The New Theory is the applied principle of Sufficiency Economy Philosophy in the aspect of agriculture for farmers. This is to divide their own land into four parts in the proposition of 30: 30: 30: 10 percent. The firsts 30% is for digging the water well as the water resource for consumption and agricultural purposes, the second 30% is for the rice field, enough for household consumption all year round, the third 30% for the forest plantation of “three kinds of forests but four kinds of advantages,” planting for eating, planting for using, planting for living and planting for shading and refreshzing and last 10% for the living quieter and accessory facilities for raising domestic animals, kitchen gardening and growing flower and decorative plants for beautification and mental peacefulness.

The principle of Sufficiency Economy Philosophy can be applied in administrative management of school, whereby the schools administrators can use it in management and operation of school tasks, project and activities of the school administrators themselves above, teachers and other educational personnel and students, in four administrative works: academic affairs, personnel budget, and general administration, In particular, the mission of the school administrators are on the development of school curriculum, instructional management, student development and school personnel development.

Keywords: Sufficiency Economy philosophy, The new theory, Their application in schools

บทนำ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชทรงพัฒนา และทดลองพระราชดำริของพระองค์เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงมายาวนานกว่า 40 ปี ในรัชกาลของพระองค์ เมื่อประสบผลสำเร็จเป็นที่พอพระราชหฤทัย และเป็นที่ยอมรับผลลัพท์ที่เกิดจากการนำไปประยุกต์ใช้แนวพระราชดำริเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงเกิดขึ้นครั้งแรกเมื่อวันที่ 18 กรกฎาคม 2517 พระองค์ฯได้พระราชทานพระราชดำรัสแก่นิสิตมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ซึ่งมีความตอนหนึ่งว่า “การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องทำตามลำดับขั้น ต้องสร้างพื้นฐาน คือ ความพอดี พอกิน พอใช้ของประชาชนส่วนใหญ่เป็นเบื้องต้นก่อน โดยใช้วิธีการและอุปกรณ์ที่ประหยัด แต่ถูกต้องตามหลักวิชา เมื่อได้พื้นฐานมั่นคง พร้อมพอสมควร และปฏิบัติได้แล้ว จึงค่อยสร้างค่อยเสริมความเจริญ และฐานะทางเศรษฐกิจขั้นสูงขึ้นไปตามลำดับต่อไป หากแต่จะทุ่มเทสร้างความเจริญยกเศรษฐกิจขึ้นให้รวดเร็วแต่ประการเดียว โดยไม่ให้แผนปฏิบัติการสัมพันธ์กับสภาวะของประเทศและของประชาชนโดยสอดคล้องด้วย ก็จะเกิดความไม่สมดุลในเรื่องต่างๆ ขึ้น ซึ่งอาจกลายเป็นความยุ่งยากล้มเหลวได้ในที่สุด” (โสภานา ศรีจำปา และอมรชีพ โสจันทร์, 2552 : ก)

ต่อมาพระองค์ฯ ได้พระราชทานพระราชดำริแก่บัณฑิต มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เมื่อวันที่ 19 กรกฎาคม 2517 ความตอนหนึ่งว่า “การช่วยเหลือสนับสนุนประชาชนในการประกอบอาชีพและตั้งตัวได้ ให้มีความพอกินพอใช้เป็นพื้นฐานเป็นสิ่งสำคัญยิ่งยวด เพราะผู้ที่มีอาชีพและฐานะพอเพียงที่จะพึ่งตนเอง ย่อมสามารถสร้างความเจริญก้าวหน้าระดับสูงขึ้นไปได้แน่นอน” (พลาดิสัย สิทธิธัญกิจ, 2550 : 103) และเมื่อวันที่ 4 ธันวาคม 2517 พระองค์ฯ ได้ทรงพระราชทาน พระราชดำรัส ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรลดา ความว่า “เมืองไทยของเราประกอบด้วยคนหลายจำพวก หลายวัย หลายความคิด และหลายหน้าที่ ซึ่งทั้งหมดจะต้องอาศัยซึ่งกันและกัน ไม่ว่าคนใดคนหนึ่งจะอยู่ได้โดยลำพังคนหนึ่งยืนอยู่ได้ แต่คนอื่นล้มก็ล้มกันหมดเหมือนกัน” (พลาดิสัย สิทธิธัญกิจ, 2550 : 104)

นอกจากนี้ ในช่วงที่ประเทศไทยประสบวิกฤตทางเศรษฐกิจเมื่อปี 2540 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9 ได้ทรงมีพระราชวินิจฉัย และทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ปรับปรุงแก้ไขเนื้อหาบทความเรื่อง “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้เชิญผู้ทรงคุณวุฒิในทางเศรษฐกิจและสาขาอื่นๆ มารวมกันประมวลและกลั่นกรองพระราชดำรัสเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งได้พระราชทานไว้ในวโรกาสต่างๆ รวมทั้งพระราชดำรัสที่เกี่ยวข้องอื่นๆ และได้ทรงพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้นำไปเผยแพร่เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติของทุกฝ่ายและของประชาชนโดยทั่วไป เมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน 2542 ซึ่งความตอนหนึ่งว่า “ประเทศต่างๆ ในโลกกำลังตก กำลังแย่ กำลังยุ่งเพราะแสวงหาความยั่งยืน

ทั้งในอำนาจ ทั้งในความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ ทางอุตสาหกรรม และทางลัทธิ ฉะนั้นถ้าทุกท่านซึ่งถือ
ว่าเป็นคนมีความคิดเหมือนกัน ช่วยกันรักษาส่วนรวมให้อยู่ดีกินดีพอสมควร ขอย้ำว่าพอสมควร
พออยู่พอกินมีความสงบไม่ให้อื่น คนอื่นมาแย่งคนสมบัติเหล่านี้จากเราไปได้ ก็จะเป็นของขวัญวัน
เกิดที่ถาวร จะมีคุณค่าอยู่ตลอดกาล.... สิ่งที่สูงสุดก็คือประโยชน์ร่วมกัน คือความพอมือ พอกิน พออยู่
อย่างปลอดภัยของประเทศชาติ” (พลาตีสัย สิทธิธัญกิจ, 2550 : 105)

วิวัฒนาการของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นทฤษฎีที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช รัชกาล
ที่ 9 ได้ทรงคิดค้นด้วยพระองค์เอง โดยไม่ได้ลอกเลียนหรือพัฒนาต่อยอดมาจากหลักการ แนวคิด และ
ทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์หรือระบบเศรษฐกิจใดๆ ของใครและประเทศใดในโลก คำว่า “ปรัชญา
เศรษฐกิจพอเพียง” เป็นคำพระราชทานซึ่งทรงบัญญัติขึ้นโดยพระองค์เอง และเรียกเป็นภาษาอังกฤษ
ว่า Sufficiency Economy Philosophy ซึ่งเป็นคำพระราชทานเหมือนกัน พระบาทสมเด็จพระ
เจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ได้ทรงคิดและทรงทดลองปฏิบัติจริงด้วยพระองค์เองกว่า 40 ปี โดยเริ่มทดลอง
โครงการด้านเกษตรกรรม ที่อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี และอยู่ใกล้วัดชัยพัฒนาราม
ซึ่งเป็นโครงการทดลอง และแหล่งเรียนรู้สำหรับประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในด้าน
เกษตรกรรม เศรษฐกิจ สังคม และการดำรงชีวิตของคนในสังคม

แนวพระราชดำริเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงได้กล่าวไว้แล้วในตอนก่อนๆ ซึ่งมีวิวัฒนาการมา
ตามลำดับ และหยิบยกมาสรุปไว้อีกหนึ่งความทรงจำ ดังนี้

(1) ...คนอื่นจะว่าอย่างไรช่างเขา จะว่าเมืองไทยล้าหลัง จะว่าเมืองไทยเชย ว่าเมืองไทยไม่มี
สิ่งที่ทันสมัย แต่เราจะอยู่อย่างพอมือพอกิน และขอให้ทุกคนมีความปรารถนาที่จะให้เมืองไทยพอมือ
พอกิน และขอให้ทุกคนมีความปรารถนาที่จะให้เมืองไทยพอมือพอกิน มีความสงบ และทำงานตั้งจิต
อธิษฐาน ตั้งปณิธานในทางนี้ที่จะให้เมืองไทยพอมือพอกิน ไม่ใช่จะรุ่งเรื่องอย่างยอด แต่มีความพอ
อยู่พอกิน มีความสงบเปรียบเทียบกับประเทศอื่นๆ ให้เรารักษาความพอมือพอกินได้ เราจะยิ่งยอดได้
(พระราชดำรัสในสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 เนื่องในวันเฉลิมพระชนมพรรษา 4 ธันวาคม 2517
ณ ศาลาดุสิดาลัย พระราชวังดุสิต)

(2)...การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องทำตามลำดับขั้นต้องสร้างบนพื้นฐาน คือความพอดี
พอกิน พอใช้ของประชาชนส่วนใหญ่เป็นเบื้องต้นก่อน ต้องทำตามหลักวิชาการ เมื่อได้พื้นฐานความ
มั่นคงพร้อมพอสมควร และปฏิบัติได้แล้วจึงค่อยสร้างเสริมและฐานะทางเศรษฐกิจขั้นสูงลำดับ
ต่อไป (พระบรมราโชวาทพระราชทานแด่บัณฑิต มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม
2517)

(3)...สำคัญต่อที่เรามีเศรษฐกิจความพอดีพอกิน หมายความว่า อุ่มชูตัวเองให้มีพอมือพอกินกับ
ตนเอง ไม่ได้หมายความว่าทุกครัวเรือนต้องผลิตอาหารของตนเอง จะต้องทอผ้าเอง อย่างนั้นมาก

เกินไป แต่ในหมู่บ้านหรือในอำเภอจะต้องมีความพอเพียงพอควร บางสิ่งบางอย่างที่ผลิตได้มากกว่าความต้องการก็ขายได้ แต่ขายในที่ที่ไม่ห่างไกลเท่าไร ไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายมาก ถ้าสามารถจะเปลี่ยนไปทำให้กลับไปเป็นเศรษฐกิจพอเพียง ไม่ต้องทั้งหมดแม้แต่ครั้งก็ไม่ต้อง อาจจะสักเศษหนึ่งส่วนสี่ก็จะสามารถอยู่ได้ แต่ถ้าทำได้ตั้งแต่เดี๋ยวนี้ก็สามารถแก้ไขได้ (พระราชดำรัสฯ ในวโรกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา 4 ธันวาคม 2542 ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรลดา พระราชวังดุสิต)

(4)...เศรษฐกิจพอเพียงก็มีเป็นขั้นๆ แต่จะบอกว่าเศรษฐกิจพอเพียงให้พอเพียงเฉพาะตัวเอง ร้อยเปอร์เซ็นต์นี้เป็นสิ่งที่ทำไม่ได้ จะต้องมีการแลกเปลี่ยน ต้องมีการช่วยกัน...พอเพียงในทฤษฎีของในหลวงคือให้สามารถที่จะดำเนินได้ (พระราชดำรัสฯ ในวโรกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา 23 ธันวาคม 2542 ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรลดา พระราชวังดุสิต)

(5)...เศรษฐกิจพอเพียง ความหมายคือ ทำอะไรให้เหมาะสมกับฐานะของตนเอง คือทำเป็นเศรษฐกิจพอเพียงของตนเอง (Self-sufficiency Economy) (พระราชดำรัสฯ พระราชทานเมื่อ 17 มกราคม 2549 ในพระตำหนักเปี่ยมสุข หัวหิน ประจวบคีรีขันธ์)

(6)...เศรษฐกิจพอเพียงเป็นเสมือนรากฐานความมั่นคงของแผ่นดิน เปรียบเสมือนเสาเข็ม แต่คนส่วนมากมองไม่เห็นเสาเข็มด้วยซ้ำ (พระราชดำรัสฯ ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9 ในวาระสารชัยพัฒนา ฉบับเดือนสิงหาคม 2552)

จากพระราชดำรัสในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9 ที่ยกมากล่าว แสดงให้เห็นว่าพระองค์ทรงมีพระราชประสงค์ให้พสกนิกรชาวไทยมีอยู่มีกินและมีความเป็นอยู่ที่ดี มีพออยู่พอกินในสังคม และพยายามชี้แนวทางในการนำพระราชดำรัสเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง ปฏิบัติในการตัดสินใจและปฏิบัติกิจการใดๆ ในการดำรงชีวิต

หลักการพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจ

หลักการพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจนี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9 ได้ทรงแนะนำให้ยึดหลักทางสายกลาง (มัชฌิมาปฏิปทา) ตามหลักคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ในการดำรงชีวิตให้สามารถพึ่งตนเอง โดยยึดหลักการพึ่งตนเอง 5 ด้าน ดังนี้

1. **ด้านจิตใจ** ต้องทำตนให้เป็นที่พึ่งของตนเอง มีจิตใจที่เข้มแข็ง มีจิตสำนึกที่ดี สร้างสรรค์ให้ตนเองและญาติโดยรวม มีจิตเอื้ออาทร ประณีประนอม ซื่อสัตย์สุจริต และเห็นประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง ดังพระราชดำรัสในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9 ดังนี้

“บุคคลต้องมีรากฐานทางจิตใจที่ดี มีความหนักแน่นมั่นคงให้สุจริตธรรมและความมุ่งมั่นที่จะปฏิบัติหน้าที่ให้ดำเนินสำเร็จ ทั้งต้องมีกุศโลบายหรือวิธีการอันแยบยล ในการปฏิบัติงานประกอบด้วย จึงจะสัมฤทธิ์ผลที่แน่นอนและบังเกิดผลประโยชน์อันยั่งยืนแก่ตนเองและแผ่นดิน”

2. **ด้านสังคม** แต่ละชุมชนต้องช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายชุมชนที่เข้มแข็ง และมีอิสระ ดังพระราชดำรัสในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9 ดังนี้

“เพื่อให้งานรุดหน้าไปพร้อมเพื่อกันไม่ลดหลั่น จึงขอให้ทุกคนพยายามที่จะทำงานในหน้าที่อย่างเต็มที่ และให้มีการประสานสัมพันธ์กันให้ดี เพื่อให้งานทั้งหมดเป็นงานที่เกื้อหนุนสนับสนุนกัน”

3. ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ต้องมีทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างฉลาด พร้อมทั้งการเพิ่มมูลค่า โดยยึดหลักความยั่งยืนและประโยชน์สูงสุด ดังพระราชดำรัสในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9 ดังนี้

“ถ้ารักษาสิ่งแวดล้อมให้เหมาะสมนี้กว่าอยู่ได้อีกหลายร้อยปี ถึงเวลานั้นลูกหลานของเราก็อาจหาวิธีแก้ปัญหาต่อไป เป็นเรื่องของเขาไม่ใช่ของเราแต่เราก็ทำได้ โดยรักษาสิ่งแวดล้อมไว้ให้พอสมควร”

4. ด้านเทคโนโลยี เนื่องด้วยเทคโนโลยีที่เข้ามาใหม่ จากสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว เทคโนโลยีจึงมีทั้งดีและไม่ดี ฉะนั้นจึงต้องแยกแยะและเลือกใช้บนพื้นฐานของภูมิปัญญาชาวบ้าน เลือกใช้เฉพาะที่สอดคล้องกับความต้องการของสภาพแวดล้อม ภูมิประเทศและสังคมไทย นอกจากนี้ควรพัฒนาเทคโนโลยีจากภูมิปัญญาของเราเอง ดังพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9 ดังนี้

“การสร้างเสริมสิ่งที่ชาวบ้านชาวชนบทขาดแคลนและต้องการ คือ ความรู้ในด้านเกษตรกรรม โดยใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่เป็นสิ่งที่เหมาะสม แก่การใช้เทคโนโลยีอย่างใหญ่โตเต็มรูปหรือเต็มขนาดในงานอาชีพผลิตของประเทศย่อมจะมีปัญหา”

5. ด้านเศรษฐกิจ ต้องมุ่งลดรายจ่ายก่อนเป็นลำดับ โดยยึดหลักพอกินพอใช้ และอยู่ได้ด้วยตนเองในระดับเบื้องต้น ซึ่งแต่เดิมมักพัฒนามักจะมุ่งเน้นเรื่องการเพิ่มรายได้ ดังพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9 ดังนี้

“การที่ต้องการให้ทุกคนพยายามหาความรู้ และสร้างตนเองให้มั่นคงนี้ เพื่อให้ตนเองมีความเป็นอยู่ที่ก้าวหน้า ที่มีความสุข และพอกินพอใช้เป็นขั้นแรกและขั้นต่อไปคือให้มีเกียรติว่ายืนได้ด้วยตนเองและหากร่วมมือกันทำสักเศษหนึ่งส่วนสี่ของประเทศชาติก็สามารถรอดพ้นจากวิกฤติ” (พลาตีสัย เจริญธัญกิจ, 2550 : 189 – 191)

ที่ยกมากล่าวข้างต้นนี้ แสดงให้เห็นว่าหลักการพึ่งตนเองมี 5 ด้าน คือ ด้านจิตใจ โดยมีจิตใจที่เข้มแข็ง มีจิตสำนึกที่ดี เอื้ออาทร ประณีประนอม ซึ่งสัตย์สุจริต สร้างสรรค์ให้ตนเองและชาติโดยรวม และเห็นประโยชน์ส่วนรวม ด้านสังคม โดยแต่ละชุมชนต้องช่วยเหลือเกื้อกูลกันเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายชุมชนที่เข้มแข็งและเป็นอิสระ และทำหน้าที่ของตนให้ดีที่สุดอย่างเต็มที่และประสานสัมพันธ์กัน เพื่อให้งานเกื้อหนุนและสนับสนุนกันด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างฉลาดและเพิ่มมูลค่าโดยยึดหลักความยั่งยืนและประโยชน์สูงสุด ด้านเทคโนโลยี โดยรู้จักแยกแยะและเลือกใช้เฉพาะที่สอดคล้องกับความต้องการของสภาพแวดล้อม ภูมิประเทศและสังคมไทย และควรพัฒนาเทคโนโลยีตามภูมิปัญญาของตนเองตาม

ความเหมาะสม และด้านเศรษฐกิจ โดยมุ่งลดรายจ่ายเป็นสำคัญ ยึดหลักพอกินพอใช้ อยู่ได้ด้วยตนเอง เป็นเบื้องต้น พยายามหาความรู้และตั้งตนเองให้มั่นคงเป็นเบื้องต้น และก้าวขึ้นสู่ระดับเศรษฐกิจ

ความหมายของเศรษฐกิจพอเพียง

สำหรับความหมายของเศรษฐกิจพอเพียงนี้ ดร.สุรเมธ ตันติเวชกุล อดีตเลขาธิการ คณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (กปร.) ของ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9 ได้สรุปความหมายเศรษฐกิจพอเพียง ไว้ดังนี้

สุเมธ ตันติเวชกุล (อ้างถึงในพิลาตีสัย เจริญธัญกุล, 2550: 189) เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง เศรษฐกิจที่พึ่งพาตนเอง โดยสามารถอุ้มชูตัวเองให้มีความพอเพียงกับตนเอง (Self – Sufficiency) อยู่ได้โดยไม่เดือดร้อน ซึ่งต้องสร้างบนพื้นฐานทางเศรษฐกิจของตนเองเสียก่อน คือให้ตนเองอยู่ได้ อย่างพอกินพอใช้มิได้มุ่งหวังที่จะสร้างความเจริญ ยกเศรษฐกิจให้ เพียงอย่างเดียว เพราะผู้ที่มีอาชีพ และฐานะที่จะพึ่งตนเองย่อมสามารถสร้างความเจริญก้าวหน้าและฐานะทางเศรษฐกิจขั้นที่สูงขึ้นไป ตามลำดับต่อไป

เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาชี้ถึงแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุก ะดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ ดำเนินไปในทางสายกลางโดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวหน้าทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียงหมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบ ภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและ ภายในทั้งนี้จะต้องอาศัยความรู้ ความรอบคอบ ความระมัดระวังอย่างยิ่ง ในการนำวิทยาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจ ของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี (สินธุ์ สโรบาล, 2549 : 2-4; อ้างถึงใน โสณภา ศรีจำปา และอมรชีพ โสจันทร์, 2550 : ข)

อย่างไรก็ดี คำว่า “ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลย เดช รัชกาลที่ 9 ได้ทรงบัญญัติคำศัพท์ภาษาอังกฤษว่า “Sufficiency Economy Philosolshy” ซึ่งย่อได้ว่า “SEP” และปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อาจให้คำย่อเป็นไทยว่า “ปศพ” ปรัชญาเศรษฐกิจ พอเพียงเป็นชื่อซึ่งประกอบด้วยคำ 3 คำ คือ “ปรัชญา” “เศรษฐกิจ” และ “พอเพียง”

คำว่า “ปรัชญา” ในพจนานุกรมวิทยาลัยแห่งโลกใหม่ของเว็บสเตอร์ (Webster’s New World College Dictionary) ให้คำนิยามว่า “เป็นความรักในภูมิปัญญาหรือความรู้ หรือการค้นหา

ภูมิปัญญาเพื่อความรู้ และอีกความหมายหนึ่งคือ “ทฤษฎีหรือการวิเคราะห์ในหลักการซึ่งเป็นฐานของความประพฤติ ความคิด ความรู้ และธรรมชาติของจักรวาล ซึ่งรวมอยู่ในสาขาปรัชญาประกอบด้วย จริยศาสตร์ สุนทรียศาสตร์ ตรรกะ ญาณวิทยา อภิปรัชญาหรือภววิทยา ฯลฯ

คำว่า “เศรษฐกิจ” ในพจนานุกรมวิทยาลัยแห่งโลกใหม่ของเวบสเตอร์ ให้คำนิยามว่า “เป็นการจัดการรายได้ รายจ่าย ฯลฯ ของครัวเรือน ธุรกิจ ชุมชน และรัฐบาล” และอีกความหมายหนึ่งว่า “เป็นการจัดการความมั่นคง ทรัพยากร ฯลฯ” หลีกเลียงความสูญเปล่าโดยการวางแผนและการใช้อย่างรอบคอบ” และ “ความประหยัด และการใช้อย่างประหยัด”

ส่วนคำว่า “ความพอเพียง” หรือ “Sufficiency” พจนานุกรมวิทยาลัยแห่งโลกใหม่ของเวบสเตอร์ ให้คำนิยามว่า “เป็นวิธีการพอเพียงความสามารถหรือทรัพยากร” อีกความหมายคือ จำนวนหรือปริมาณที่เพียงพอ (ของสิ่งที่ต้องการ และ “ความมั่นคงหรือรายได้พอ”

จากความหมายของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ที่แยกให้เห็นเป็น 3 คำแล้วข้างต้น เมื่อนำมารวมกันแล้ว จึงได้ความหมายของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ดังนี้

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง “การใช้เหตุผลในการเข้าใจธรรมชาติของความจริงและการดำรงอยู่ การใช้และขอบเขตของความรู้และหลักการที่จะควบคุมและมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจในการประพฤติปฏิบัติในการจัดการรายได้ รายจ่าย ฯลฯ ของครัวเรือน ชุมชน และรัฐบาลและการใช้เวลา เงิน ฯลฯ ซึ่งมีอยู่ในวิถีทางที่หลีกเลียงการสูญเปล่าหรือการจัดการความมั่นคง ทรัพยากร ฯลฯ อย่างรอบคอบ หลีกเลียงการสูญเปล่าโดยการวางแผนและการใช้อย่างระมัดระวัง และพอสำหรับวัตถุประสงค์โดยเฉพาะที่มีความคาดหวังไว้ล่วงหน้า หรือพอเท่าที่ระบุหรือที่ต้องการอย่างประหยัด

อย่างไรก็ดี เมื่อนำความหมายของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่ได้จากคั่นเอกสาร ไปรวมกับแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9 และความหมายของเศรษฐกิจพอเพียงตามข้อสรุปของ ดร.สุเมธ ตันติเวชกุล ที่ได้กล่าวไปแล้วในตอนต้น อาจนิยามความหมายของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไว้ดังนี้

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง ทฤษฎีและหลักการเกี่ยวกับความจริง ความรู้ และความงามในการจัดการกับตนเองและการดำรงชีวิตเพื่อให้มีอยู่ มีกิน มีใช้ที่อุ้มชูตัวเองได้อย่างเพียงพอสำหรับตนเอง และอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข บนพื้นฐานของการมีพออยู่ พอกิน และพอใช้ของตนเป็นเบื้องต้น โดยสามารถตั้งตัวให้มีความพออยู่ พอกิน และพอใช้ ไม่มุ่งสร้างความสำเร็จและยกระดับเศรษฐกิจให้รวดเร็วแต่เพียงอย่างเดียว เมื่อทำมาหากินและมีฐานะที่พึ่งตนเองได้แล้ว ย่อมสร้างความสำเร็จก้าวหน้าในทางเศรษฐกิจระดับสูงขึ้นไปได้ในอนาคต

องค์ประกอบของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9 ได้พระราชทานพระราชดำริเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงไว้ ดังนี้

เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาชี้ถึงแนวทางดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในระดับครอบครัว ระดับชุมชน ไปจนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและการบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวหน้าต่อยุคโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียงหมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นต้องมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อมามีผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้ต้องอาศัยความรู้ คือ ความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานทางจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับให้มีจิตสำนึกในคุณธรรม คือความซื่อสัตย์สุจริตดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติปัญญาและความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างทั้งด้านวัตถุสังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี (พลาตีสัย เจริญธัญกิจ, 2550: 162 – 163)

นอกจากนี้พระองค์ยังทรงมีพระราชดำรัสที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจพอเพียงไว้ดังนี้

(1) “...คนที่ไม่มีความสุจริต คนที่ไม่มีความมั่นคง ชอบแต่มีก่งาย ไม่มีวันจะสร้างสรรค์ประโยชน์ส่วนรวมที่สำคัญอันใดได้ ผู้ที่มีความสุจริต และความมุ่งมั่นเท่านั้น จึงจะทำงานสำคัญยิ่งใหญ่ที่เป็นคุณแท้จริงได้สำเร็จ...” (พระราชดำรัสฯ เมื่อวันที่ 12 กรกฎาคม 2522)

(2) “...ผู้ที่มีความสุจริตและบริสุทธิ์ใจ แม้จะมีความรู้น้อยก็ย่อมทำประโยชน์ให้แก่ส่วนรวมได้มากกว่า ผู้ที่มีความรู้มากแต่ไม่มีความสุจริต ไม่มีความบริสุทธิ์ใจ...” (พระราชดำรัสเมื่อวันที่ 18 มีนาคม 2533)

(3) “...ทำงานกับฉันไม่มีอะไรจะให้ นอกจากการมีความสุขร่วมกันในการทำประโยชน์ให้แก่ผู้อื่น...”

นอกจากนี้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9 ยังทรงมีพระราชดำรัสเกี่ยวกับเรื่อง “รู้ รัก สามัคคี” ไว้ดังนี้

“...รู้ คือ การนำสิ่งใดจะต้องรู้เรื่องก่อน รู้ถึงปัจจัยทั้งหมด รู้ถึงปัญหา และรู้ถึงวิธีการแก้ปัญหา รัก คือ ความรัก เมื่อรู้ครบด้วยกระบวนการความแล้วจะต้องมีความรักการพิจารณาที่จะเข้าไปลงมือปฏิบัติแก้ปัญหานั้นๆ และสามัคคี ในการลงมือปฏิบัติต้องคำนึงเสมอว่า การทำงานทำคนเดียวไม่ได้ต้องร่วมมือเป็นองค์กร เป็นหมู่คณะจึงจะมีพลังเข้าไปแก้ปัญหาให้ลุล่วงไป (พลาตีสัย เจริญธัญกิจ, 2550 : 164 – 167)

จากที่กล่าวอ้างมาแล้วในตอนต้น จึงสรุปได้ว่าปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมี 5 องค์ประกอบ โดยแบ่งเป็น 3 องค์ประกอบหลัก และ 2 องค์ประกอบรอง ดังนี้

องค์ประกอบหลัก มี 3 องค์ประกอบคือ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกัน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. **ความพอประมาณ** หมายถึงความพอดี ความปานกลาง ไม่มากและไม่น้อยสำหรับตนเอง โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่นมีการตัดสินใจเกี่ยวกับความเหมาะสม ความพอเหมาะพอดีของตนเองว่าอยู่ในระดับใดจึงจะเหมาะสมพอควร และสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่วางไว้

2. **ความมีเหตุผล** หมายถึง การรู้จักใช้เหตุผลในการตัดสินใจปฏิบัติและดำเนินการสิ่งใดๆ โดยคำนึงถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องในด้านทรัพยากร วัสดุอุปกรณ์ และเวลาที่ต้องใช้รวมถึงการบริหารจัดการและผลที่คาดว่าจะได้รับอย่างรอบคอบ

3. **การมีภูมิคุ้มกัน** หมายถึง การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีซึ่งเป็นการเตรียมความพร้อมในการเผชิญกับปัญหา ผลกระทบ และการเปลี่ยนแปลงในทางด้านที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตใกล้และไกล โดยมีมาตรการในการป้องกันปัญหาและความเสี่ยงอย่างรอบคอบ และรัดกุมในการปฏิบัติและดำเนินการในกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง

องค์ประกอบรอง คือ เงื่อนไข ซึ่งมี 2 องค์ประกอบ ได้แก่ เงื่อนไขความรู้ และเงื่อนไขคุณธรรม ดังนี้

4. **เงื่อนไขความรู้** หมายถึง ความรู้ของผู้ปฏิบัติ ซึ่งมี 3 เงื่อนไขย่อยดังนี้

1) ความรอบรู้ หมายถึง ความรู้แท้และรู้ลึก ในสิ่งที่ปฏิบัติและดำเนินการ เป็นความรู้ทางวิชาการและความรู้ทางปฏิบัติที่มีอยู่ในตน

2) ความรอบคอบ หมายถึง ความเอาใจใส่ในการทำความเข้าใจด้านที่มีในตนมาร่วมในการวางแผนปฏิบัติงานและการดำเนินงาน

3) ความระมัดระวัง หมายถึง ความรับผิดชอบ การให้ใจดูแลและมุ่งมั่นในการปฏิบัติงานและการดำเนินงาน ให้บรรลุเป้าหมาย และวัตถุประสงค์ที่วางไว้

5. **เงื่อนไขคุณธรรม** หมายถึง การทำความดีต่อผู้อื่น มีความตระหนักในการคิดและทำสิ่งใด ไม่มีผลกระทบต่อผู้อื่น และให้ผู้อื่นเดือดร้อน นอกจากให้ผู้อื่นพ้นจากความทุกข์ยากเท่านั้น ซึ่งมี 5 เงื่อนไขย่อย ดังนี้

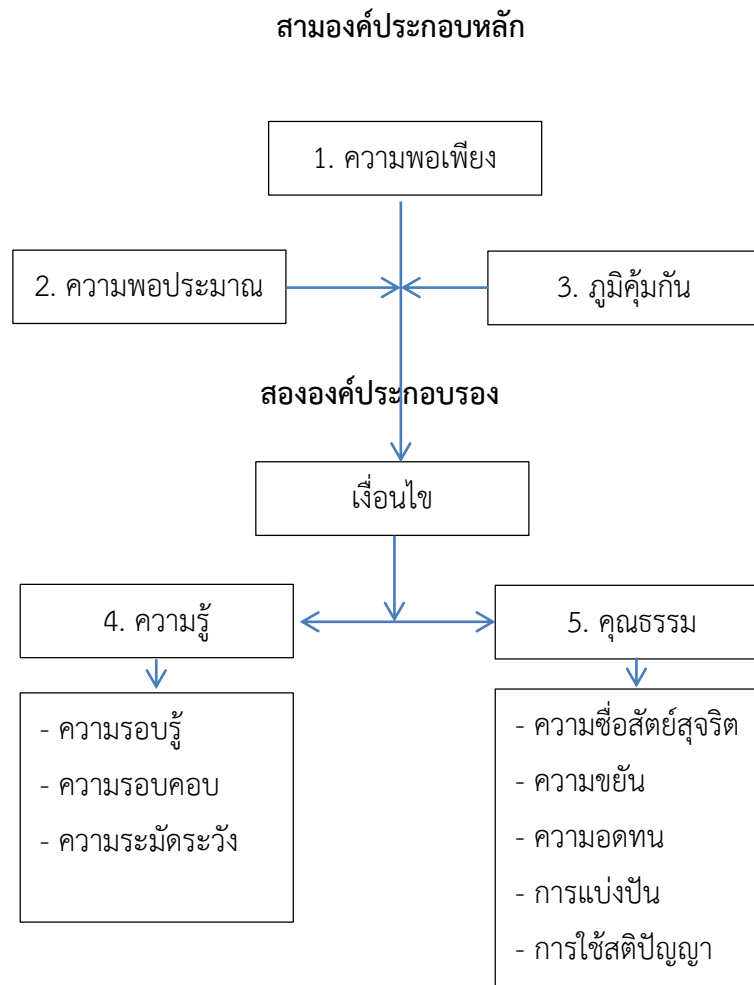
1) ความซื่อสัตย์สุจริต หมายถึง การไม่ทุจริต ไม่คดโกงไม่เอาเปรียบ และไม่เบียดเบียนผู้อื่น

2) ความขยัน หมายถึง การปฏิบัติกิจกรรมใดต้องใช้ความเพียร ความมานะพยายามอย่างมีสุขกับงานและมีใจรักในงานนั้นๆ

3) ความอดทน หมายถึง การมีความอดกลั้นและทนต่อความลำบากและปัญหาที่เผชิญและคิดหาทางแก้ปัญหาโดยใช้สติปัญญา

4) การแบ่งปัน หมายถึง การให้เพื่อทำให้ผู้อื่นเป็นสุขและปราศจากทุกข์ทรมานทั้งปวง (ดังภาพประกอบในหน้าถัดไป)

5) การใช้สติปัญญา หมายถึง การรู้จักใช้สติปัญญาในการคิดและการกระทำสิ่งใด ต่อหน้าที่การงาน ต่อตนเอง และต่อผู้อื่น

รูปที่ 1 รูปแบบองค์ประกอบปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสามองค์ประกอบหลัก
และสององค์ประกอบรอง

จากรูปที่ 1 รูปแบบองค์ประกอบของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจะเห็นว่าปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมีสามองค์ประกอบหลักคือ ความพอเพียง ความพอประมาณ และความมีภูมิคุ้มกันที่ดี และสององค์ประกอบรอง คือ เงื่อนไขความรู้ ซึ่งได้แก่ ความรู้รอบ ความรอบคอบ และความระมัดระวัง และเงื่อนไขคุณธรรม ได้แก่ ความซื่อสัตย์สุจริต ความขยัน ความอดทน การแบ่งปัน และการใช้สติปัญญา

ทฤษฎีใหม่

ทฤษฎีใหม่คือ ทฤษฎีที่ประยุกต์หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ รัชกาลที่ 9 ไปใช้ในด้านเกษตรกรรม โดยมีการจัดการแบ่งที่ดินแปลงเล็กๆ ออกเป็นสัดส่วนชัดเจน เพื่อประโยชน์สูงสุดของการใช้ที่ดินของประชากรมีการดำเนินการตามหลักวิชาการ

เกี่ยวกับการกักเก็บน้ำเพื่อการเกษตรให้พอเพียงในการเพาะปลูกได้อย่างเหมาะสมตลอดปี และมีการวางแผนที่สมบูรณ์แบบสำหรับเกษตรกรรายย่อย โดยมี 3 ขั้นตอน คือ ขั้นต้น ขั้นก้าวหน้า และขั้นประสานเครือข่าย ดังนี้

1. ทฤษฎีใหม่ขั้นต้น เป็นขั้นแรกในการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของในหลวงรัชกาลที่ 9 สำหรับเกษตรกร ในการจัดการกับที่อยู่อาศัยและทำมาหากินในที่ดินของตนเอง โดยแบ่งพื้นที่ออกเป็น 4 ส่วน เป็นสัดส่วน 3 : 3 : 3 : 1 หรือในที่ดินทั้งหมดคิดเป็นร้อยละร้อยให้แบ่งออกเป็นร้อยละ 30 : 30 : 30 : 10 ตามลำดับ สำหรับดำเนินการดังต่อไปนี้

ส่วนที่ 1 ที่ดินร้อยละ 30 สำหรับขุดสระเพื่อกักเก็บน้ำฝนไว้ใช้ในการเกษตร การปลูกพืชผักและพืชผลในฤดูแล้ง เลี้ยงสัตว์น้ำ และพืชน้ำต่างๆ

ส่วนที่ 2 ที่ดินร้อยละ 30 สำหรับปลูกข้าวในฤดูฝนให้พอเพียงหรือใช้บริโภคเป็นอาหารของครอบครัวตลอดปี เพื่อลดค่าใช้จ่ายและพึ่งตนเองได้ และเลี้ยงปลาและสัตว์น้ำอื่นๆ ในนาข้าวได้อีก

ส่วนที่ 3 ที่ดินร้อยละ 30 สำหรับปลูกไม้ผล ไม้ยืนต้น พืชไร่ และสมุนไพร โดยปลูกไม้ 3 อย่าง เเท่าได้ประโยชน์ 4 อย่าง คือ “ปลูกไว้กิน” ปลูกไว้ใช้ ปลูกไว้อยู่อาศัย และปลูกไว้ได้ความร่มรื่นและร่มเงา ซึ่งไม้ที่ปลูกได้มี 5 อย่างคือ ไม้สูง ไม้กลาง ไม้เตี้ย ไม้คลุมดิน และไม้เลื้อย

ส่วนที่ 4 ที่ดินที่เหลืออีก ร้อยละ 10 สำหรับเป็นที่อยู่อาศัยสำหรับปลูกไม้ดอกไม้ประดับ และไม้ร่มเงา พืชผักสวนครัวต่างๆ ที่กินได้ภายในครัวเรือน และที่สำคัญเลี้ยงสัตว์ โรงเรือนเพาะชำต่างๆ และทางเดินภายในพื้นที่ดินของตนเอง

2. ทฤษฎีใหม่ขั้นก้าวหน้า เป็นขั้นที่ 2 ของการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของในหลวงรัชกาลที่ 9 ในขั้นนี้เป็นการรวมพลังกันของเกษตรกรในชุมชน ในรูปของการทำสหกรณ์ คือ ร่วมแรงและร่วมใจกันหรือร่วมมือกันในการดำเนินงานด้านต่างๆ ดังต่อไปนี้

1) การผลิต เกษตรกรร่วมมือกันในการผลิตของกินของใช้และบริโภคในชุมชน เริ่มตั้งแต่การเตรียมดิน การหาพืชพันธุ์ ปุ๋ยอินทรีย์ และการจัดระบบน้ำเพื่อการเกษตรและการเพาะปลูกพืชพรรณต่างๆ

2) การตลาด เป็นการเตรียมการต่างๆ เพื่อจำหน่ายผลผลิตทางการเกษตรโดยเฉพาะข้าวและพืชผลที่ตลาดต้องการในวงกว้างไกลออกไปจากชุมชน และร่วมมือกันในการจำหน่ายสินค้าที่เป็นผลผลิตทางการเกษตรสู่ตลาดชุมชนและท้องถิ่น

3) ความเป็นอยู่ เกษตรกรทุกครัวเรือนในชุมชนต้องมีความเป็นอยู่ที่ดีพอสมควร โดยมีปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิต มีการแปรรูปและจัดเก็บผลผลิตการเกษตรไว้บริโภคในวันข้างหน้า เช่น การทำของแห้ง ของหมักดอง และของใช้ในชีวิตประจำวันอื่นๆ

4) สวัสดิการ ในแต่ละชุมชนมีสวัสดิการและการบริการที่จำเป็นในการดำรงชีวิตแก่สมาชิกใช้ในกองทุนหมู่บ้าน ร้านค้าชุมชน การบริการด้านคมนาคม การติดต่อสื่อสาร อนามัยและ

สาธารณสุข และกองทุนกู้ยืมเพื่อดำเนินกิจกรรมต่างๆ ในการเพิ่มรายได้และลดรายจ่ายครัวเรือนในชุมชน เป็นต้น

5) การศึกษาในแต่ละชุมชนหรือหมู่บ้านมีสถานศึกษาสำหรับสมาชิกชุมชนทั้งเด็กและผู้ใหญ่ และผู้สูงอายุ และสมาชิกชุมชนมีบทบาทและมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา สำหรับสมาชิกชุมชนทุกเพศทุกวัย ตลอดจนร่วมมือกันในการจัดหาและตั้งกองทุนเพื่อการเรียนแก่เยาวชนที่หาที่เรียนที่อยู่ห่างไกล โดยเฉพาะการศึกษาขั้นพื้นฐานเบื้องต้น

6) สังคมและศาสนา แต่ละชุมชนเป็นศูนย์รวมในการพัฒนาสังคมโดยรวมและด้านดำรงชีวิตทั้งด้านร่างกายและจิตใจ โดยมีค่าประสานงาน กิจกรรมทางศาสนาเป็นที่ยึดเหนี่ยว และศูนย์รวมทางด้านจิตใจของสมาชิกชุมชน

กิจกรรมในด้านต่างๆ ต้องได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่ายทั้งภาครัฐและเอกชน และสมาชิกในชุมชน เพื่อให้กลายเป็นชุมชนที่มีความก้าวหน้า สมาชิกชุมชนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นในทุกครัวเรือน ทฤษฎีใหม่นั้นประสานเครือข่ายเป็นขั้นที่ 3 เมื่อดำเนินผ่านขั้นที่ 2 จะต้องก้าวสู่ขั้นที่ 3 คือ ขั้นประสานเครือข่าย เป็นการดำเนินการเพื่อประสานกับแหล่งเงินทุนทั้งของภาครัฐและองค์การการกุศล มูลนิธิ และแหล่งทุนต่างๆ เพื่อจัดหาทุนและแหล่งทุน มาช่วยในการลงทุนและพัฒนาคุณภาพชีวิตทั้งชุมชนตามความต้องการและความเหมาะสมของชุมชน และสภาพแวดล้อมของท้องถิ่นของตนเองให้เป็นชุมชนที่พัฒนาที่มีพออยู่ พอกิน และพอใช้ ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของในหลวงรัชกาลที่ 9 อย่างมีความสมดุล ความมั่นคง และยั่งยืนตลอดไป

ดังนั้นจึงเห็นได้ว่าทฤษฎีใหม่เป็นที่ทฤษฎีที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ได้ทรงนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจของพระองค์ไปประยุกต์ใช้ในด้านเกษตรกรรม โดยแบ่งพื้นที่ดินซึ่งเกษตรกรเป็นเจ้าของออกเป็น 4 ส่วน คิดเป็นร้อยละ 30 : 30 : 30 : 10 โดยร้อยละ 30 แรกสำหรับขุดสระทำเป็นแหล่งน้ำเพื่อให้เกษตรกรพอเพียงทุกฤดูกาล ร้อยละ 30 ส่วนที่สองสำหรับปลูกข้าวไว้สำหรับบริโภคอย่างพอเพียงในครอบครัว ร้อยละ 30 ส่วนที่ 3 สำหรับปลูกป่าไม้ โดยปลูกไม้ 3 อย่างได้ประโยชน์ 4 อย่าง ได้แก่ ปลูกไม้ไว้กิน ปลูกไม้ไว้ใช้สอย และปลูกพืชไม้ไว้อยู่อาศัยและปลูกไม้ให้ความร่มรื่นและร่มเงา และส่วนที่ ร้อยละ 10 สำหรับปลูกบ้านเรือนที่อยู่อาศัย โรงเรือนสำหรับสัตว์เลี้ยงและเพาะกล้าไม้อื่นๆ รวมถึงปลูกพืชผักสวนครัว และไม้ดอกไม้ประดับโดยรอบบริเวณที่อยู่อาศัย

การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา

ในการบริหารสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาควรยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ตามที่กล่าวไปแล้วในตอนต้นๆ มาสรุปไว้แล้วในภาพประกอบของรูปแบบองค์ประกอบหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสามองค์ประกอบหลักและสององค์ประกอบรอง คือ 1) ความพอประมาณ 2) ความมีเหตุผล 3) ความมีภูมิคุ้มกัน 4) เงื่อนไขความรู้และเงื่อนไขคุณธรรม โดยยึดทางสายกลาง นอกจากนี้

การบริหารและดำเนินการในโครงการและกิจกรรมต่างๆ สามารถปฏิบัติตามทฤษฎีใหม่ที่อยู่ในหลวงรัชกาลที่ 9 โดยแบ่งงบประมาณแต่ละโครงการเป็น 4 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 งบลงทุน ร้อยละ 30

ส่วนที่ 2 งบดำเนินงาน ร้อยละ 30

ส่วนที่ 3 งบประเมินผล ร้อยละ 30

ส่วนที่ 4 งบรายงานผล ร้อยละ 10

การนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการบริหารจัดการ และดำเนินงานด้านต่างๆ ของสถานศึกษาได้ดังต่อไปนี้

1. ด้านการบริหาร ตาม พ.ร.บ.2542 (และแก้ไขเพิ่มเติม) สถานศึกษา สถานศึกษาได้รับมอบหมายจากกระทรวงศึกษาธิการในการกระจายอำนาจทางการศึกษาสถานศึกษาใน 4 งาน คือ งานวิชาการ มี 12 งานย่อย งานงบประมาณ มี 20 งานย่อย งานบุคคลมี 20 งานย่อย และงานบริหารทั่วไป มี 22 งานย่อย ทั้งหมด 4 งาน สถานศึกษาต้องบริหารโดยคณะกรรมการสถานศึกษา (การบริหารแบบมีส่วนร่วม) และรายงานต่อสำนักงานเขตพื้นที่หรือหน่วยงานสังกัดในท้องถิ่น และทุกงานหลักและงานย่อยใช้หลักการเมืองได้ทั้งหมด คือ สามองค์ประกอบหลัก คือ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และความมีภูมิคุ้มกัน และสององค์ประกอบรอง คือ เงื่อนไขความรู้ และเงื่อนไขคุณธรรม

2. ด้านหลักสูตรสถานศึกษาและการเรียนการสอน สถานศึกษาต้องดำเนินการ ดังนี้

2.1 ด้านหลักการสถานศึกษา

(1) สถานศึกษาต้องดำเนินให้ 4 ประการ จัดทำหลักสูตรสถานศึกษาเป็นของตนเอง โดยดำเนินการ คือ (1.1) จัดทำการวิจัยและการพัฒนาหลักสูตรขึ้นใช้เองให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม และเป็นต้นแบบให้กับโรงเรียนอื่นๆ (1.2) ทำหลักสูตรที่มุ่งเน้นการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ และการอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข (1.3) จัดให้มีวิชาต่างๆ ครอบคลุมหลักสูตรแกนกลางสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของกระทรวงศึกษาธิการ (1.4) เพิ่มเติมเนื้อหาสาระของรายวิชาให้สูงและลึกซึ้งขึ้นสำหรับกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ ได้แก่ การศึกษาด้านศาสนา ดนตรี นาฏศิลป์ กีฬา อาชีวศึกษา การศึกษาพิเศษ และการศึกษาทางเลือกอื่นๆ และ (1.5) เพิ่มเนื้อหาสาระที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของผู้เรียนของผู้ปกครองสังคมและโลก

(2) จัดกระบวนการเรียนการสอนและอื่นๆ ให้เหมาะสมกับความสามารถพิเศษของนักเรียน ตามกลุ่มเป้าหมายพิเศษ โดยความร่วมมือของสำนักงานเขตพื้นที่ และเครือข่ายสถานศึกษา

(3) สิ่งให้คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเห็นชอบ

(4) นิเทศ ติดตาม ประเมินผล และปรับปรุงหลักฐานสถานศึกษาและรายงานให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาทราบ นำกิจกรรมดังกล่าวผู้บริหารสถานศึกษาใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในด้านการเงิน ทรัพยากร (คน วัสดุอุปกรณ์ และเวลา) และการจัดการ

2.2 ด้านพัฒนากระบวนการเรียนการสอน (การจัดการเรียนการสอน) สถานศึกษาต้องปฏิบัติ 6 ประการ ดังนี้ (1) จัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความต้องการของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลในทางสติปัญญา และทางเศรษฐกิจของผู้ปกครอง (2) ฝึกทักษะกระบวนการ การจัดการ การเผชิญสภาพการณ์และการประยุกต์ใช้ เพื่อป้องกันและการแก้ปัญหา (3) จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกปฏิบัติคิดเป็น ทำเป็น รักการอ่าน และเกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง (4) จัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานสาระการเรียนรู้ต่างๆ อย่างได้สัดส่วนและสมดุล รองทั้งปลูกฝังคุณธรรมและค่านิยมที่ดีและมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ในทุกวิชา (5) ส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียน และอำนวยความสะดวกเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ทั้งผู้สอนและผู้เรียน อาจเรียนไปพร้อมกันจากสื่อการเรียนการสอน และแหล่งวิทยาการประเภทต่างๆ (6) จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นตลอดเวลาและสถานที่ที่มีการประสานความร่วมมือกับผู้ปกครอง และบุคลากรในชุมชนทุกฝ่าย เพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนเต็มตามศักยภาพ

2.3 ด้านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน การพัฒนาผู้เรียนเป็นงานหนึ่งในงานบริหารทั่วไป และระบอบบาทหน้าที่การบริหาร ดำเนินงานของสถานศึกษาไว้กว้างๆ ว่า “สถานศึกษาดำเนินและส่งเสริมให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมอย่างหลากหลายตามความสนใจและความถนัด” ซึ่งสถานศึกษาสามารถนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชรัชกาลที่ 9 ไปประยุกต์ใช้ เช่น การปลูกข้าว (ปลูก 3 อย่างเป็นประโยชน์ 4 อย่าง) การเกษตรในโรงเรียน (การแบ่งพื้นที่เป็น 30 : 30 : 30 : 10) การพัฒนาหุปัญญาของนักเรียน และการพัฒนาผู้เรียนตามกลุ่มสาระ เป็นต้น

2.4 ด้านการพัฒนาบุคลากร การพัฒนาบุคลากรเป็นขอบข่ายและภารกิจหนึ่งในงานบริหารงานบุคคล ซึ่งตามหลักการและแนวคิดที่ระบุไว้ให้เป็นแนวปฏิบัติมี 3 ประการ คือ (1) ยึดหลักความต้องการและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง (2) ยึดหลักความเป็นอิสระ (3) ยึดหลักธรรมาภิบาล

อย่างไรก็ดี ควรจะเพิ่มยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อีกข้อคงจะสมบูรณ์ดี

สรุปหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9 เป็นปรัชญาที่มีความเป็นสากลครอบคลุมทั้ง 3 สาขา ของหลักปรัชญา คือ 1) อภิปรัชญา (Metaphysics) หรือ ภาววิทยา (Ontology) ซึ่งเป็นสาขาที่ว่าด้วยความจริง (Truth) 2) ญาณวิทยา (Epistemology) ซึ่งเป็นสาขาที่ว่าด้วยความรู้ (knowledge) และ 3) คุณวิทยา (Axiology) เป็นสาขาที่ว่าด้วยความงาม (Beauty หรือ Beautifulnes) ซึ่งแบ่งสออบสาขาย่อยคือจริยศาสตร์ (Ethics) และสุนทรียศาสตร์ (Aesthetics) จึงเป็นศาสตร์พระราชามีทั้งความจริง ความรู้และความงามที่เรียนรู้ได้ สามารถพบความจริงและความงามจากการน้อมนำไปปฏิบัติในการประกอบอาชีพในทุกด้านและการดำรงชีวิตของทุกคน

การน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้การดำรงชีวิตและหน้าที่การงานจะมีความสมดุลความมั่นคง และยั่งยืนในทุกด้านทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีสามองค์ประกอบหลักคือความพอประมาณ ความมีเหตุผล และความมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี และสององค์ประกอบรองคือ เงื่อนไขความรู้ คือมีความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวัง และเงื่อนไขคุณธรรม คือ มีความซื่อสัตย์สุจริต ความขยัน ความอดทน และการแบ่งปัน และการใช้สติปัญญา

สำหรับด้านการศึกษา (ซึ่งเป็นงานด้านสังคม) ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการบริหารและการจัดกิจกรรมและการศึกษาของตนเองและบุคลากรทางการศึกษา ในด้านการบริหารและจัดการ ด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน ด้านการพัฒนาผู้เรียน และด้านการพัฒนาบุคลากร

บรรณานุกรม

- พลาติสัย สิทธิชัยกิจ. (2550). ในหลวงกษัตริย์นักพัฒนา : นวัตกรรมและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. กรุงเทพฯ: บุ๊คส์ไมล์.
- ลีลาภรณ์ บัวสาย. (2549). เศรษฐกิจพอเพียงร่วมเรียนรู้ สารขาย ขยายผล. กรุงเทพฯ: อัมรินทร์พรินต์ติ้งแอนด์พับลิเคชั่น จำกัด (มหาชน).
- สมพร เทพสิทธิธา. (2550). การดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียงชุมชนและแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในบริบทของศาสนาและวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ: อัมรินทร์พรินต์ติ้งแอนด์พับลิเคชั่น จำกัด (มหาชน).
- สินธุ์ สโรบล. (2549). ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับการวิจัยเพื่อท้องถิ่น “การเรียนรู้สู่สมดุลปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับงานวิจัยท้องถิ่น สกว. สำนักงานภาค.
- สุนทร โคตรบรรเทา. (2553). ปรัชญาการศึกษาสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา. กรุงเทพฯ: ปัญญาชน.
- สุนัย เศรษฐบุญสร้าง. (2550). แนวทางปฏิบัติ 7 ขั้นสู่วิถีเศรษฐกิจพอเพียง. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : ซีเอ็ดดูเคชั่น จำกัด (มหาชน).
- เสรี พงศ์พิศ. (2549). เศรษฐกิจพอเพียง: การพัฒนาที่ยั่งยืน. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์พลังปัญญา.
- เสรี พงศ์พิศ. (2550). เศรษฐกิจพอเพียงเกิดได้ถ้าใจปรารถนา. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์พลังปัญญา.
- โสภานา ศรีจำปา และอมรชัย โลจัน. (2552). แนวพระราชดำริปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในหลวงกับแนวคิดพึ่งพาตนเองของมหาคานที. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัดสามลดา.
- Webster's New World College Dictionary.